

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Лимич Юлія Василівна

УДК 330.322:330.341.1:330.34(043.3/.5)

**МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ
ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ**

Спеціальність: 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державній установі «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України».

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Лицур Ігор Миколайович,
Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України»,
провідний науковий співробітник відділу комплексної оцінки та управління природними ресурсами.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НААН України
Ульянченко Олександр Вікторович,
Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва, завідувач кафедри виробничого менеджменту та агробізнесу;

кандидат економічних наук, доцент
Ковтуненко Ксенія Валеріївна,
Одеський національний політехнічний університет,
доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту.

Захист відбудеться «07» липня 2015 року о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.052.10 в Одеському національному політехнічному університеті за адресою: 65044, м. Одеса, проспект Шевченка, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського національного політехнічного університету за адресою: 65044, м. Одеса, проспект Шевченка, 1.

Автореферат розісланий «05» червня 2015 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. Б. Свінарьова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Суттєві труднощі, з якими останнім часом стикається економіка України, як ніколи, підкреслюють необхідність підвищення уваги суспільства, бізнесу та держави до проблем інноваційно-інвестиційного розвитку. В умовах загострення боротьби за ринки збуту, обмеженості доступу до фінансових ресурсів найбільші можливості мінімізації втрат для швидкого відновлення економічних показників матимуть насамперед ті країни, які змогли сформувати високоефективну економіку, засновану на постійному вдосконаленні виробничих процесів, створенні інноваційної продукції, оптимізації систем управління, високій інноваційній культурі населення загалом та управлінських кіл зокрема.

Налагоджений процес відтворення інноваційно-інвестиційного потенціалу національної економіки створить необхідні передумови для нарощення виробництва конкурентоспроможної продукції та інтенсивного економічного зростання. У свою чергу, це потребує відповідного організаційного механізму формування та використання потенціалу.

Результати досліджень теоретичних і практичних проблем сутності, структури, умов формування й реалізації інноваційного та інвестиційного потенціалів ринкової економіки, розвитку національної інноваційної системи висвітлено в роботах таких вітчизняних та зарубіжних дослідників, як: О. Алимов, О. Амоша, В. Базилевич, Л. Беззубко, Є. Бельтюков, Л. Борщ, В. Бочарова, З. Варналій, Л. Волощук, В. Геєць, Н. Гражевська, Н. Дучинська, П. Єщенко, А. Жетписпаєв, Е. Забарна, В. Захарченко, В. Зянька, Р. Кармов, В. Кириленко, К. Клімова, М. Ковальов, К. Ковтуненко, Д. Кокурін, О. Кузьмін, В. Лисюк, І. Лицур, М. Меркулов, В. Микитенко, П. Нікітенко, М. Нікіфорова, С. Онишко, А. Пересада, О. Ульянов, Л. Федулова, С. Філіппова, С. Харічков, Т. Черкасова, Л. Шинкарук, Ю. Яковець.

У сучасній зарубіжній літературі проблематика інноваційно-інвестиційного розвитку економічних систем знайшла відображення у працях А. Алчіана, П. Кругмана, М. Портера, С. Соете, Дж. Стігліца, К. Фрімена, У. Шарпа. В окремих дослідженнях інноваційно-інвестиційна система розглядається лише як кінцева мета відповідної національної політики, а не як її ключовий інструмент. Не розроблені рекомендації з підвищення ефективності формування та використання інноваційного та інвестиційного потенціалу економічного розвитку.

Значимість цих проблем у контексті глобальної модернізації потребує проведення подальших досліджень у галузі теоретичного визначення сутності інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку, механізмів його формування та використання, розробки рекомендацій щодо його оцінювання й державного регулювання. Саме це зумовило вибір теми дисертаційного дослідження, його актуальність, мету, завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукові результати, теоретичні положення і висновки дисертаційного дослідження

безпосередньо пов'язані з тематикою науково-дослідних робіт Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», зокрема темами: П-1-11(01) «Формування стратегічного потенціалу сталого розвитку України» (номер державної реєстрації 0111U000324, IV квартал 2011 р.) і П-2-12(8), у межах якої дисертантом розроблені рекомендації з підвищення ефективності механізмів формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку; «Формування системи оцінювання потенціалу сталого розвитку України» (номер державної реєстрації 0111U010578, 2012-2014 рр.), де дисертантом розроблено матрицю вибору ефективного варіанта формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку (довідка №01-11/93 від 18.03.2015р.).

Мета і задачі дослідження. Мета дослідження полягає в поглибленні теоретичних та розробленні методично-прикладних засад формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку України.

Досягнення мети роботи зумовило необхідність вирішення наступних завдань:

- розкрити сутність основних категоріальних понять, що стосуються формування та використання інноваційного й інвестиційного потенціалу економічного розвитку;
- визначити пріоритети формування й нарощення інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку;
- обґрунтувати системно-структурну будову механізму формування інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку;
- запропонувати конструктивну модель механізму використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку;
- розробити рекомендації щодо матричного вибору ефективного варіанта формування інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку;
- обґрунтувати напрями реалізації стратегії формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку.

Об'єктом дослідження є процеси формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та методично-прикладних засад побудови механізмів формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку.

Методи дослідження. Методологічною і теоретичною основою дослідження є розробки зарубіжних та вітчизняних учених у галузі теорії та практики економіки й управління національним господарством, закони України, постанови Кабінету Міністрів України у сфері макроекономічного регулювання та прогнозування, імплементації різнопланових політик. Для досягнення поставленої мети використані такі загальнонаукові та спеціальні *методи* дослідження: абстрактно-логічний – для виявлення логічних взаємозв'язків між елементами досліджуваної системи; деталізації та синтезу,

SWOT-аналіз – для виокремлення найвагоміших факторів впливу; економетричні – для розрахунку темпів макроекономічної динаміки.

Інформаційною базою дослідження стали нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної податкової адміністрації України, Державної служби статистики України, монографічні видання вітчизняних і зарубіжних економістів, результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів. Сформульовані та обґрунтовані в дисертаційній роботі основні положення, висновки і рекомендації розв'язують важливе наукове завдання щодо розроблення механізмів формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку в Україні. Науковою новизною відзначаються такі теоретичні та методичні результати дисертаційної роботи:

вперше:

– запропоновано парадигму: механізму формування інноваційно-інвестиційного потенціалу, який визначено як систему причинно-наслідкових та обернених зв'язків між усіма елементами потенціалу в усіх сферах національної економіки та різних рівнях господарювання для підвищення ефективності його застосування; механізму використання інноваційно-інвестиційного потенціалу, в основі якого лежить узгодження приватних і суспільних інтересів на основі зміни економічної структури національного господарства, здійснення моніторингу діяльності суб'єктів економіки, удосконалення нормативно-правового, інформаційно-аналітичного та кадрового забезпечення процесу залучення інвестиційних ресурсів, що знаходить вираз у цілях, формах і результатах їхньої взаємодії на всіх рівнях;

удосконалено:

– трактування поняття «інноваційно-інвестиційний потенціал економічного розвитку на засадах сталості», яке, на відміну від існуючих, визначається як здатність економічної системи зі збалансованою екологічною та соціальною складовими розвитку до здійснення інноваційної діяльності за наявності сприятливого інвестиційного середовища, необхідного для створення умов безпечного функціонування та реалізації економічних інтересів через запобігання або нейтралізацію дії внутрішніх і зовнішніх загроз;

– обґрунтування напрямів реалізації стратегії формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу, відмінною ознакою яких є регулювання та контроль його стану, на основі процесу підготовки, прийняття та реалізації рішень щодо формування та максимального використання сукупного потенціалу з метою ефективного розвитку галузей національної економіки.

набули подальшого розвитку:

– пріоритети формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку, суть яких полягає в забезпеченні сприятливих організаційно-правових умов реалізації потенціалу через

стимулювання припливу вітчизняних та іноземних інвестицій в стратегічні для галузі національної економіки та здійснення прямого державного замовлення на інноваційну продукцію;

– *підходи до вибору ефективного варіанта інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку*, що, на відміну від загальновідомих, на основі матричного об'єктивного аналізу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища дає змогу підвищувати конкурентоспроможність економіки, гарантувати економічну безпеку та впливати на інтеграцію держави у високотехнологічне конкурентне середовище.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони дали змогу розробити конкретні науково обґрунтовані пропозиції, визначити шляхи вдосконалення механізмів формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку.

Науково-аналітичні матеріали щодо залучення інвестицій в екологоорієнтовані проекти та сектори економіки використано Науково-дослідним економічним інститутом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України у процесі виконання комплексної теми «Дослідження трансформації національних економік у рамках реалізації «зеленого» курсу та оцінювання його впливу на економічний і соціальний розвиток» (довідка № 8-14 від 20.06.2014 р.); методологічні та практичні підходи до обґрунтування механізму формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку – Державною установою «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України» (довідка № 01-11/93 від 18.03. 2015 р.).

Основні теоретико-методологічні результати дисертаційного дослідження впроваджено в навчальних курсах «Бізнес планування», «Корпоративне управління» і «Контролінг» Академії праці, соціальних відносин і туризму при підготовці фахівців з менеджменту організацій і адміністрування (довідка № 01/16-111 від 06.04.2015 р.)

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід щодо формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку. Сформульовані наукові положення, висновки та рекомендації, які винесено на захист, одержані особисто автором і є його самостійним науковим доробком. Із наукових публікацій, що видані у співавторстві, використано лише ті ідеї і положення, які є результатом досліджень.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та методичні положення і висновки дисертації апробовано на таких міжнародних науково-практичних конференціях: «Пріоритети науково-технічного розвитку: проблеми та механізми реалізації» (м. Київ, 2012 р.); «Проблеми забезпечення сталої економіки в країні» (м. Дніпропетровськ, 2012 р.); «Сучасна економічна наука: теорія та практика» (м. Одеса, 2012 р.); «Економіка: сучасні проблеми та перспективи розвитку» (м. Львів, 2012 р.); «Сталий розвиток підприємств, регіонів, країн» (м. Дніпропетровськ, 2012 р.); «Глобальні та локальні проблеми

економіки: шляхи їх вирішення» (м. Київ, 2012 р.); «Економічні підсумки 2012 року: досягнення та перспективи» (м. Сімферополь, 2012 р.); «Пріоритети науково-технічного розвитку: проблеми та механізми реалізації» (м. Київ, 2013 р.); «Транснаціоналізація економічних систем: тенденції та перспективи розвитку» (м. Миколаїв, 2014 р.); «Формування та ефективність використання фінансових ресурсів в економічній діяльності» (м. Чернігів, 2014 р.); «Розвиток національної економіки: теорія та практика» (м. Івано-Франківськ, 2015 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 20 наукових праць, з них: 9 статей у фахових виданнях України, у т.ч. 6 статей у наукових журналах, 1 стаття у збірниках наукових праць, 2 – у виданнях, що включені у міжнародні наукометричні бази; 1 стаття – у іноземному фаховому виданні; 9 – доповідей і тез доповідей на науково-практичних конференціях; 1 стаття – у інших виданнях. Загальний обсяг публікацій становить 7,23 д.а., з яких 6,53 д.а. належить особисто автору.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 210 найменувань – на 22 сторінках, 4 додатків – на 18 сторінках. Повний обсяг дисертації – 210 сторінок, з них 162 сторінки основного тексту, який включає 16 таблиць (5 з яких займають повну площу сторінки) та 17 рисунків (3 з яких займають повну площу сторінки).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** дисертації обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи; розкрито її сутність, ступінь наукової розробленості та зв'язок з науковими програмами і темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; охарактеризовано наукову новизну одержаних результатів, їх наукове та практичне значення, особистий внесок здобувача; наведено дані щодо апробації результатів дослідження та публікацій за темою, структури та обсягу дисертації.

У **першому розділі** – «**Теоретичні та методичні засади формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку**» – здійснено аналіз підходів до трактування понять потенціалу, інноваційного та інвестиційного потенціалів, механізмів формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу; визначено чинники формування інноваційно-інвестиційної політики економічного розвитку; досліджено підходи до оцінювання та управління інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку.

Обґрунтовано, що передумовою довготривалого економічного розвитку України є наукові надбання та їх технологічне застосування, що створюють можливість підвищувати конкурентоспроможність економіки, гарантувати економічну безпеку та впливають на інтеграцію держави у високотехнологічне конкурентне середовище. Це, у свою чергу, потребує переосмислення підходів

до формування механізмів використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку.

Виявлено, що для оновлення ціннісних орієнтирів економічного розвитку необхідні інноваційно-інвестиційні підходи, які стануть поштовхом до реалізації його концепції в наступні десятиліття. Зазначене свідчить, що в сучасних умовах виникла гостра потреба розроблення інноваційної моделі розвитку як інструмента досягнення стабільних і високих темпів економічного зростання та формування інноваційно-інформаційного суспільства в Україні.

Нині відбуваються глобальні зміни в екосистемі, що можуть стати загрозою для людського існування. В таких умовах надзвичайно актуалізується питання забезпечення економічного розвитку на засадах сталості.

З'ясовано, що формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку неможливе без ефективного використання інноваційного та інвестиційного потенціалу економічного зростання. Діалектика їх взаємодії полягає в тому, що реалізація інвестиційного потенціалу здатна забезпечити перехід до інтенсивного економічного розвитку лише за умови залучення та використання інноваційного потенціалу. У свою чергу, інноваційний процес, генерування новацій, трансфер інновацій економічно обґрунтовані та можливі лише за наявності інвестиційних ресурсів.

Обґрунтовано зміст двох складових інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку (рис. 1):

– *інноваційний потенціал* виражено через здатність до: акумулювання фінансових і матеріальних ресурсів для здійснення інноваційної діяльності; формування та реалізації інноваційних програм; ефективного використання та зростання інтелектуального капіталу;

– під *інвестиційним потенціалом* запропоновано розуміти використання інвестиційного ресурсів з метою підвищення інвестиційної привабливості та активності галузей, що створює можливості для фінансового забезпечення інноваційних процесів, здійснення фінансових та/або реальних інвестицій.

На основі зазначеного, поняття *інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку на засадах сталості* визначено як здатність соціальної, економічної та екологічної системи до здійснення інноваційної діяльності за наявності сприятливого інвестиційного середовища, необхідного для безпечного функціонування та реалізації економічних інтересів через запобігання або нейтралізацію дії внутрішніх і зовнішніх загроз.

Теоретично доведено, що відсутність механізмів формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку унеможливорює ефективну реалізацію державної інноваційно-інвестиційної політики. *Механізм формування* визначено як систему причинно-наслідкових та обернених зв'язків між усіма елементами потенціалу в усіх сферах національної економіки та різних рівнях господарювання для підвищення ефективності його застосування, а *механізм його використання* – як систему взаємозалежних елементів, що включає вдосконалення нормативно-правового забезпечення, зміни економічної структури національного господарства, здійснення

моніторингу діяльності суб'єктів економіки, інформаційно-аналітичного та кадрового забезпечення процесу залучення інвестиційних ресурсів, котрі забезпечують створення, освоєння, поширення і використання інноваційно-інвестиційного потенціалу за допомогою заходів організаційного й економічного характеру для досягнення стратегічних цілей сталого соціально-економічного розвитку.

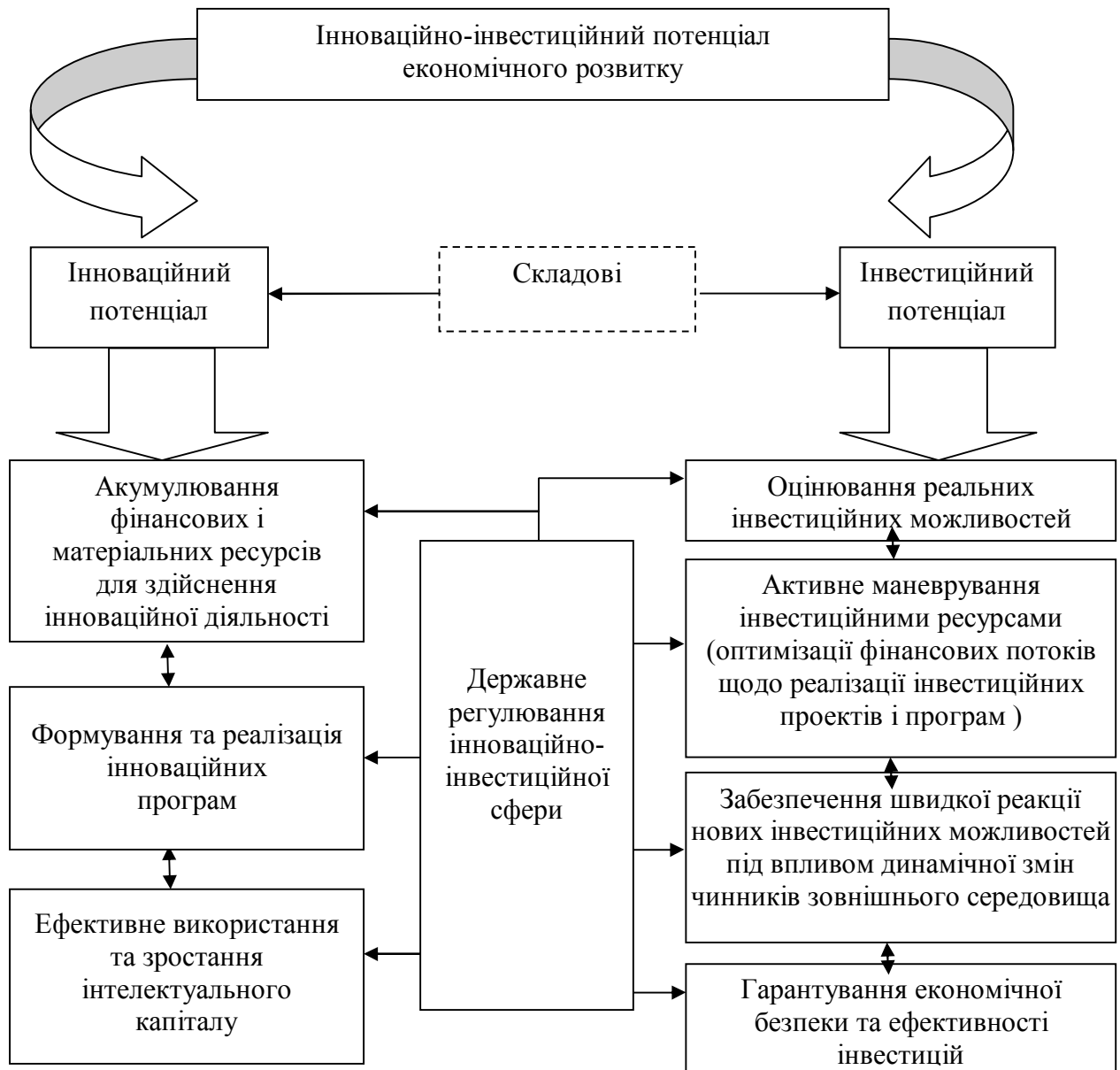

Рисунок 1 – Схема складових інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку

Доведено, що формування інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку має здійснюватися на основі певних підходів до оцінювання та управління, зокрема за такими етапами: аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища; розроблення загальної та локальних стратегій

економічного розвитку країни, моніторинг використання потенціалу з метою досягнення економічного зростання, діагностика оцінювання потенціалу за допомогою відповідних показників; інформаційне забезпечення та з'ясування його структури; виявлення синергетичного взаємовпливу елементів та виконання інтегральної оцінки інноваційно-інвестиційного потенціалу; використання механізму контролінгу з метою коригування поставлених цілей.

У другому розділі – «Сучасний стан і пріоритети формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку» – проаналізовано стан і пріоритети утворення, застосування та напрями нарощення інноваційного й інвестиційного потенціалу економічного розвитку.

За результатами діагностики сучасного стану інноваційно-інвестиційного розвитку в Україні зроблене узагальнення умов та чинників нарощення інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку за допомогою SWOT-аналізу, яке наведено на рис. 2.

Сильні сторони	Слабкі сторони
Активізація структурних реформ – створення передумов для реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку. Високі адаптивні можливості національних виробництв щодо зростання зовнішнього попиту. Вагомі конкурентні переваги в окремих галузях, наявність резерву цінових переваг. Наявність освіченої (але недешевої) робочої сили. Розвинені внутрішні ринки.	Надмірна регулятивність підприємницької діяльності; Недостатньо презентований інвестиційний потенціал країни; Недостатній прогрес у створенні інформаційного суспільства; Не всі підприємства мають можливість здійснювати інноваційну діяльність, оскільки вона вимагає значного фінансування; Неефективна реалізація інноваційних проектів з боку держави.
Можливості	Загрози
Запровадження програм інноваційно-інвестиційного розвитку України. Розширення експортної пропозиції. Поглиблення реформ у галузях, що формують інноваційно-інвестиційний потенціал України.	Високі ризики (загроза нової кризи, падіння цін на товари). Посилення цінової конкуренції. Дестабілізація на енергетичних ринках. Погіршення зовнішньоекономічних відносин з деякими країнами-партнерами.

Рисунок 2 – SWOT-аналіз умов та чинників нарощення інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку України

Визначено, що для активізації розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні необхідно на державному рівні здійснити комплекс заходів щодо організаційно-економічного і правового забезпечення, створення й ефективного стимулювання інноваційно-інвестиційних структур, які в інших країнах демонструють позитивні результати реалізації інновацій.

З'ясовано, що протягом 2009-2012 рр. спостерігалось зростання капітальних вкладень на 100,7 млрд. грн., але вже в 2013 р. порівняно з

попереднім вони скоротилися на 28,0 млрд. грн., що свідчить про зниження інвестиційної привабливості національної економіки.

Проаналізовано інноваційну активність підприємств України, де з'ясовано, що питома вага підприємств, які впроваджували інновації за останні п'ять років коливалася від 12,8% (2009 р.) до 17,4% (2012 р.). Зауважимо, що у період 2009-2012 рр. спостерігалось зростання цього показника, а в 2013 р. його величина зменшилася на 0,6% порівняно з попереднім періодом.

Такі тенденції спричинені недостатніми обсягами фінансових ресурсів, що, як правило, утворюються за рахунок власних коштів підприємств, коштів державного бюджету, іноземних інвесторів та інших джерел. В роботі доведено, що суттєвий вплив на розвиток та ефективність використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку мають внутрішні та зовнішні загрози якісному та кількісному рівням ресурсного забезпечення нарощення потенціалу, що відображає табл. 1.

Таблиця 1 – Внутрішні та зовнішні загрози ресурсно-функціональному забезпеченню інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку

Основні внутрішні (суб'єктивні) загрози	Основні зовнішні (об'єктивні) загрози
Високий ступінь зносу основних засобів.	Висока вартість кредитних ресурсів та складні умови їх залучення.
Незадовільний технічний і технологічний рівень галузей національної економіки.	Неефективна система оподаткування та проблеми з поверненням ПДВ.
Низька інвестиційна та інноваційна активність.	Посилення конкуренції з боку іноземних виробників за умов членства в СОТ.
Недостатня конкурентоспроможність національної економіки.	Велика вартість матеріальних ресурсів.
Відсутність необхідних фінансових ресурсів.	Нестабільність національної грошової одиниці.
	Несприятливі кліматичні умови.
	Відсутність стимулюючої системи фінансової підтримки інвестиційне привабливих галузей.
	Виникнення непередбачуваних обставин техногенного характеру.

Ключовою умовою ефективного економічного розвитку визначено ресурсний фактор, що у сукупності інтегрує джерела та засоби забезпечення розвитку. Наявність інноваційних та інвестиційних ресурсів впливає на формування інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку, який повинен відповідати вимогам постіндустріального розвитку суспільства та бути потребою нинішнього етапу економічного реформування України та переходу в перспективі на інноваційно-інвестиційну модель економіки.

На підставі системно-функціонального аналізу визначено основні напрями та обґрунтовано пріоритети формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку, а саме: розробка та застосування механізмів довгострокового інвестування; запровадження дієвих заходів щодо підтримки спеціальних економічних зон; системний розвиток виробництва та послуг, який стосується суб'єктів господарювання всіх форм

власності й розмірів; реалізація ефективних фіскальних заходів, забезпечення дієвої політики легалізації тіньових доходів населення та конверсії некримінальних тіньових капіталів; перехід від виявлення пріоритетних напрямів науково-технічної діяльності за технологічними ознаками, які нині встановлюються законодавством, до більш гнучкої системи впровадження критеріїв відбору технологій та інноваційних проектів за їх функціональними особливостями тощо.

У третьому розділі – «Побудова механізмів та стратегічні напрями формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку» – наведено обґрунтування системно-структурної будови та конструктивної моделі механізмів формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу, запропоновано матрицю вибору ефективного варіанта його розвитку, визначено напрями реалізації стратегії формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного зростання.

Обґрунтовано, що створення ефективного функціонування інноваційних та інвестиційних процесів, зокрема, щодо використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку, є стратегічним завданням для України. Проте, процеси становлення та формування сприятливого інноваційного та інвестиційного клімату в нашій країні відбуваються під дією численних негативних внутрішніх та зовнішніх чинників і потребують побудови відповідних ефективних механізмів формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку.

На основі виконаного аналізу сучасного стану інноваційно-інвестиційної діяльності та враховуючи проблеми економічного розвитку країни, аргументовано необхідність створення ефективних механізмів формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу та запропоновано їх структуру. Системно-структурну будову механізму формування інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку ілюструє рис. 3, а рекомендована структура механізму використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку наведена на рис. 4.

З'ясовано специфіку застосування механізмів, яку утворюють:

- забезпечення достатніх обсягів інвестиційних фінансових ресурсів, оскільки використання іноземних інвестицій матиме позитивний ефект через певний період часу, тоді як фінансові ринки зацікавлені в інвестиціях зі швидкою віддачею;

- надходження інвестицій для цілей економічного розвитку;

- орієнтація на перспективний розвиток економічних і фінансових процесів, на протигагу фінансовим ринкам, котрі обслуговують процеси, що відбуваються нині.

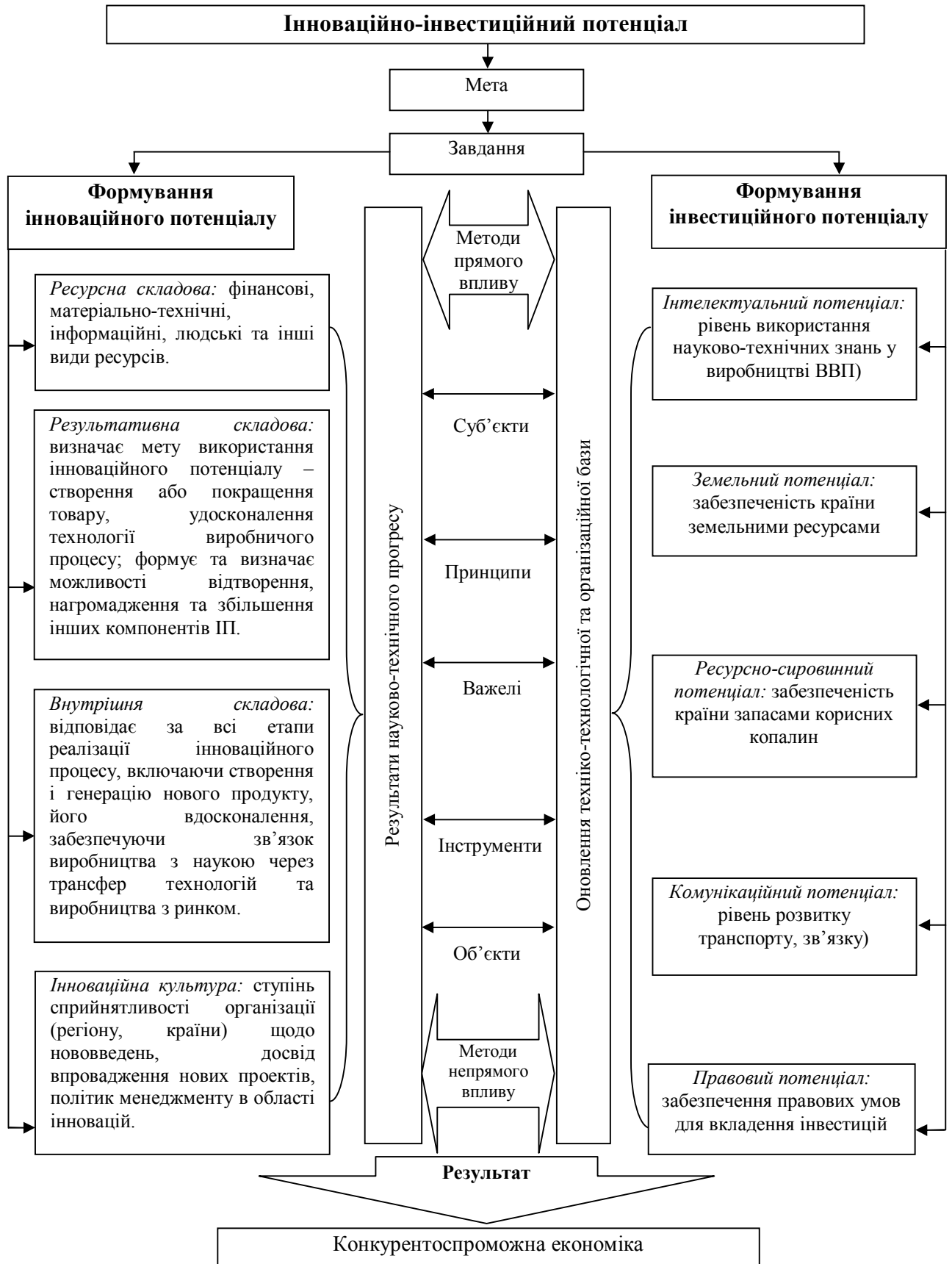

Рисунок 3 – Системно-структурна будова механізму формування інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку

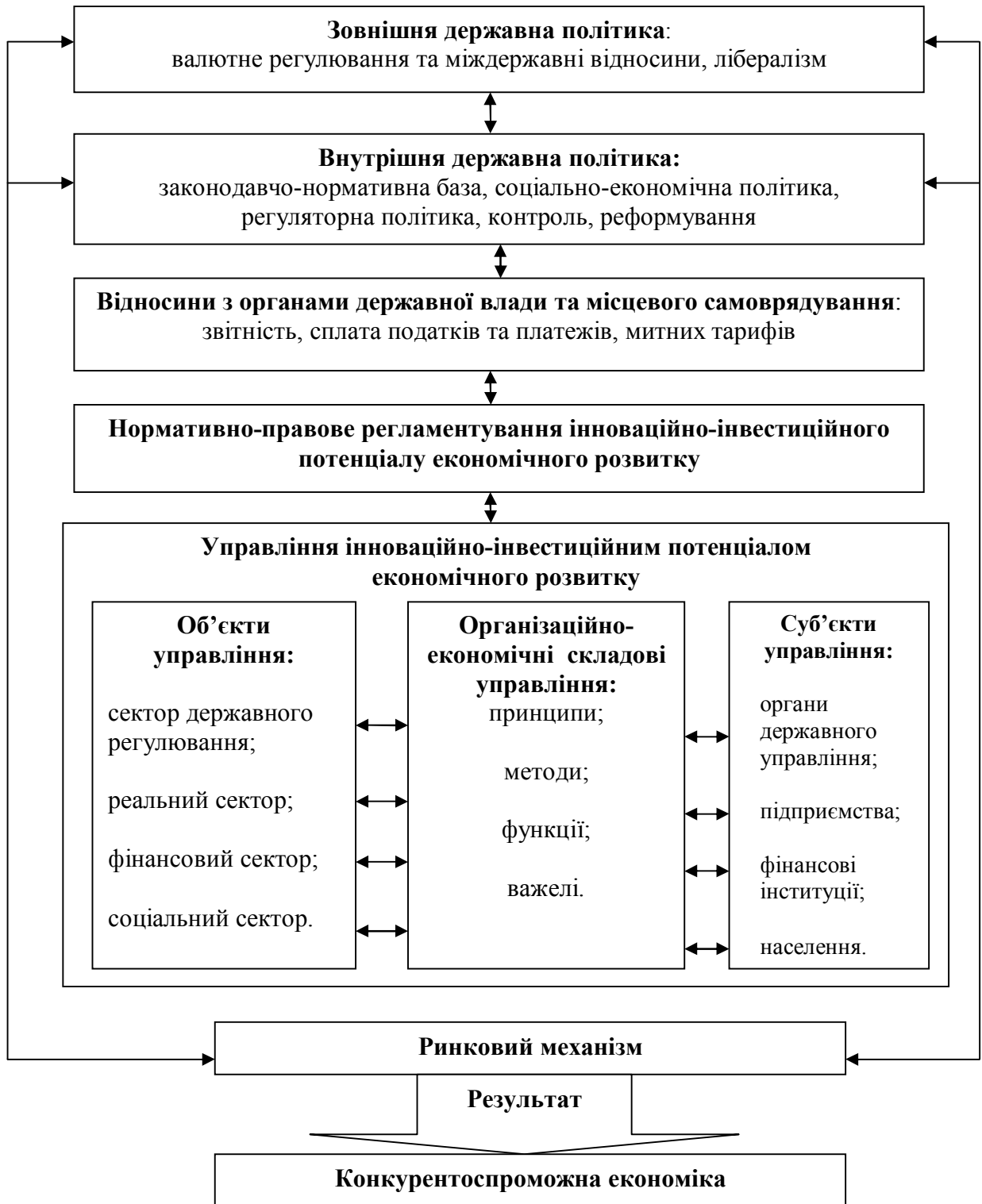

Рисунок 4 – Конструктивна модель механізму використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку

На основі об'єктивного аналізу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, запропоновано матрицю вибору ефективного варіанта інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку, що дає змогу передбачити можливості його використання (рис. 5).

		<i>Зовнішнє середовище</i>	
		<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
<i>Внутрішнє середовище</i>		<p>Запровадження національних програм. Розширення експортної пропозиції. Поглиблення реформи пріоритетних галузях.</p>	<p>Високі ризики (загроза нової кризи, падіння цін на товари). Посилення цінової конкуренції. Дестабілізація на енергетичних ринках. Погіршення зовнішньоекономічних відносин з окремими країнами-партнерами.</p>
<i>Сильні сторони</i>	<p>Активізація структурних реформ – створення передумов для реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу традиційних та нових секторів економіки. Високі адаптивні можливості національних виробництв щодо зростання зовнішнього попиту. Вагомі конкурентні переваги в окремих галузях; наявність резерву цінових переваг. Розвинуті внутрішні ринки. Стабільні умови функціонування зовнішніх фінансових ринків.</p>	<p><i>Завдяки сильним сторонам та зовнішнім можливостям рівень інноваційно-інвестиційного потенціалу є високим.</i></p>	<p><i>Незважаючи на численні внутрішні переваги, існують загрози з боку зовнішнього середовища, де відбувається формування інноваційно-інвестиційного потенціалу. Є незначні можливості розвинути інноваційно-інвестиційний потенціал сталого розвитку за умови адаптації до цих загроз.</i></p>
<i>Слабкі сторони</i>	<p>Надмірна регулятивність інноваційної та інвестиційної діяльності; Недостатньо презентований інвестиційний потенціал країни; Недостатній прогрес у створенні інформаційного суспільства; Не всі підприємства мають можливість здійснювати інноваційну діяльність, оскільки вона вимагає значного фінансування; Неефективна реалізація інноваційних проектів з боку держави.</p>	<p><i>Є розвитком інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного зростання за умови вдосконалення інституціонального середовища.</i></p>	<p><i>Відсутність можливості розвинути інноваційно-інвестиційний потенціал економічного розвитку.</i></p>

Рисунок 5 – Матриця вибору ефективного варіанта інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку

Доведено, що стратегічне управління інноваційно-інвестиційним потенціалом економічного розвитку слід розглядати як адаптивний процес створення умов для кількісних та якісних змін, котрі його формують, що сприятиме послабленню протиріч між потребами та вимогами зовнішнього середовища і можливостями внутрішнього.

Запропоновано напрями реалізації стратегії формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку, ефективність впровадження яких значною мірою залежить від формування й злагодженої діяльності системи управління в особі спеціально уповноважених органів. У зв'язку із цим одним з основних завдань визначено розроблення стратегії інноваційно-інвестиційного економічного розвитку, що відповідає цілям і стратегії України і передбачає наявність спеціалізованих організаційних структур, які володіють необхідними можливостями й ресурсами з урахуванням структурно-функціональної моделі державної системи.

Обґрунтований теоретичний базис і розроблені на його основі методичні положення та рекомендації щодо механізмів формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку, спрямовані на вдосконалення управління інноваційно-інвестиційним розвитком національної економіки й підвищення ефективності формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення *наукового завдання*, яке полягає у розробленні і обґрунтуванні теоретичного базису, щодо формування та ефективності використання інноваційно-інвестиційного потенціалу розвитку національної економіки за умов трансформаційних змін.

Всі задачі розв'язано, сформульовано такі висновки і рекомендації:

1. Здійснено аналіз існуючих трактувань категорій потенціалу, інноваційно-інвестиційного потенціалу, на основі яких визначено поняття інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку як здатність економічної системи зі збалансованою екологічною та соціальною складовими розвитку до здійснення інноваційної діяльності за наявності сприятливого інвестиційного середовища, необхідного для безпечного функціонування та реалізації економічних інтересів через запобігання або нейтралізацію дії внутрішніх і зовнішніх загроз.

2. Визначено, що відсутність механізмів формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку унеможливорює ефективну реалізацію державної інноваційно-інвестиційної політики, основними чинниками якої є: екологічний – визначає умови й межі відновлення екологічних систем унаслідок їх експлуатації; економічний – передбачає наявність економічної системи, гармонізованої з екологічним фактором розвитку; соціальний – утверджує право людини на високий життєвий рівень в умовах екологічної безпеки й благополуччя.

3. Автором проаналізовано сучасний стан інноваційно-інвестиційного розвитку в Україні і його ресурсно-функціонального забезпечення, що передбачає безперервний процес пошуку, залучення, накопичення, планування,

обліку і використання необхідних матеріальних, нематеріальних, технічних і технологічних, інформаційних, фінансово-економічних, інноваційних ресурсів. Таке забезпечення потребує значних витрат, які оптимізуються шляхом порівняння їх розміру з очікуваною вигодою, що визначатиметься досягнутим рівнем економічної безпеки національної економіки.

4. Обґрунтовано пріоритети формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку, до яких віднесено такі: розробка та застосування механізмів довгострокового інвестування; запровадження дієвих заходів щодо підтримки спеціальних економічних зон; системний розвиток виробництва та послуг, який стосується суб'єктів господарювання всіх форм власності та розмірів; реалізація ефективних фіскальних заходів, забезпечення дієвої політики легалізації тіньових доходів населення та конверсії некримінальних тіньових капіталів; перехід від визначення пріоритетних напрямів науково-технічної діяльності за технологічними ознаками, які нині встановлюються законодавством, до більш гнучкої системи впровадження критеріїв відбору технологій та інноваційних проектів за їх функціональними особливостями тощо.

5. Розроблено системно-структурну будову механізму формування інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку, який являє собою систему причинно-наслідкових та обернених зв'язків між усіма його елементами в усіх сферах національної економіки та на всіх рівнях господарювання для підвищення ефективності використання досліджуваного потенціалу.

6. Розроблено конструктивну модель механізму використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку, яка являє собою систему взаємозалежних елементів, що включає вдосконалення нормативно-правового забезпечення, зміну економічної структури національного господарства, здійснення моніторингу діяльності суб'єктів економіки, інформаційно-аналітичного та кадрового забезпечення процесу залучення інвестиційних ресурсів. Останні, у свою чергу сприяють створенню, освоєнню, поширенню і використанню інноваційно-інвестиційного потенціалу, за допомогою заходів організаційного й економічного характеру для досягнення стратегічних цілей сталого соціально-економічного розвитку.

7. Побудовано матрицю вибору ефективного варіанта, що, на відміну від існуючих, дає змогу на основі об'єктивного аналізу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища передбачувати використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку. Особливістю авторської моделі є вибір із серед відомих суб'єктів інноваційно-інвестиційної сфери таких, функціонування яких на макроекономічному рівні забезпечує реалізацію інноваційно-інвестиційної стратегії економічного зростання.

8. Обґрунтовано, що напрямами реалізації стратегії формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку є процес підготовки, прийняття та реалізації рішень щодо формування та

максимального використання сукупного потенціалу з метою ефективного розвитку галузей або територій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Лимич Ю.В. Інституціоналізація інноваціо-інвестиційної трансформації реального сектору економіки України / Ю.В. Лимич, С.І. Матюшенко // Соціально-економічний розвиток регіонів у контексті міжнародної інтеграції. – 2011. – №2. – С. 128-134. (0,5 д.а., особистий внесок здобувача: досліджено сучасні пріоритети макроекономічного регулювання національної економіки – 0,4 д.а.).

2. Лимич Ю.В. Пріоритети макроекономічного регулювання інвестиційних можливостей національної промисловості / Ю.В. Лимич // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Серія Економічні науки. – 2011. – № 2, (42); Т.1, Ч.2. – С. 260-267. (0,5 д.а.). **Журнал індексується і реферується в зарубіжних базах даних РІНЦ (Росія); Google Scholar (США).**

3. Лимич Ю.В. Реалізація стратегії макроекономічного регулювання інноваційно-інвестиційних можливостей національної промисловості / С.О. Алімов, Ю.В. Лимич // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – №. 24. – С. 52-56. (0,6 д.а., особистий внесок здобувача: розроблено стратегію макроекономічного регулювання інноваційно-інвестиційних можливостей національної промисловості – 0,4 д.а.).

4. Лимич Ю.В. Розробка організаційно-економічного механізму управління інноваційно-інвестиційним розвитком промисловості України / С.О. Алімов, Ю.В. Лимич // Економічні та екологічні механізми розвитку України та її регіонів. Серія Економіка: Зб. наук. праць. – Донецьк, 2012. – Вип. 247, Т. 8. – С. 272-280. (0,5 д.а., особистий внесок здобувача: розроблено організаційно-економічний механізм макроекономічного регулювання національної промисловості – 0,4 д.а.).

5. Лимич Ю.В. Економічні умови та чинники формування й нарощення інноваційно-інвестиційного потенціалу промисловості / Ю.В. Лимич // Сталий розвиток економіки. – 2012. – № 3. – С. 197-202. (0,6 д.а.).

6. Лимич Ю.В. Організаційно-економічний механізм регулювання інвестиційних можливостей національної промисловості / Ю.В. Лимич // Інноваційна економіка. – 2012. – № 9, (35). – С. 119-124. (0,4 д.а.).

7. Лимич Ю.В. Чинники формування інноваційно-інвестиційної політики сталого розвитку : [Електронний ресурс] / І.М. Лицур, Ю.В. Лимич // Ефективна економіка. – 2013. – №9. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2299>. (0,5 д.а.).

8. Лимич Ю.В. Організаційно-економічний механізм використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку / Ю.В. Лимич // Вісник Донецького державного університету управління. – 2014. – № 1, (67). – С. 201-208. (0,6 д.а.).

9. Лимич Ю.В. Оптимізація моделі макроекономічного регулювання інноваційно-інвестиційних можливостей національної промисловості / Ю.В. Лимич // Економічний часопис - XXI. – 2013. – № 3-4, (2). – С. 32-36. (0,43 д.а.).
Журнал індексується і реферується в зарубіжних базах даних Scopus (Нідерланди), EBSCOhost (США), Index Copernicus (Польща), Ulrich's Periodicals Directory (США), РІНЦ (Росія).

Статті, опубліковані у виданнях, виданих за кордоном

10. Лымыч Ю.В. Проблемы и перспективы развития промышленности Украины / Ю.В. Лымыч // Российское предпринимательство: все рос. науч.-практ. журн. по экономике. – 2013. – № 6, (228). – С. 13-19. (0,3 д.а.)

2. Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

Матеріали наукових конференцій

11. Лимич Ю.В. Інноваційно-інвестиційні процеси як чинник розвитку промисловості : Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [“Проблеми забезпечення сталої економіки в країні”], (Донецьк, 21-22 вересня 2012 р.) / Ю.В. Лимич. – Д.: Перспектива, 2012. – С. 43 – 45. (0,2 д.а.).

12. Лимич Ю.В. Напрями інвестування промисловості України : Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [“Сталий розвиток підприємств, регіонів, країн”], (НГУ, Донецьк, 5-7 листопада 2012р.) / Ю.В. Лимич. – Д.: НГУ, 2012. – С. 87-89. (0,1 д.а.).

13. Лимич Ю.В. Організаційно-економічний механізм управління інноваційно-інвестиційним розвитком промисловості України: Матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. конф. [“Глобальні та локальні проблеми економіки: шляхи їх вирішення”], (Київ, 2-3 листопада 2012 р.) / Ю.В. Лимич. – К.: Аналітичний центр «Нова Економіка», 2012. – С. 53-55. (0,2 д.а.).

14. Лимич Ю.В. Пріоритети державного регулювання інвестиційних можливостей національної промисловості : Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [“Економічні підсумки 2012 року: досягнення і перспективи”], (Сімферополь, 1-2 грудня 2012 р.) / Ю.В. Лимич – Сімф.: Economics, 2012. – С. 17-19. (0,2 д.а.).

15. Лимич Ю.В. Сучасні пріоритети державного регулювання інноваційно-інвестиційних можливостей національної промисловості : Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [“Сучасна економічна наука: теорія та практика”], (Одеса, 26-27 жовтня 2012 р.) / Ю.В. Лимич. – О: ЦЕДР, 2012. – С. 77-80. (0,2 д.а.).

16. Лимич Ю.В. Умови та чинники формування й нарощення інноваційно-інвестиційного потенціалу національної промисловості : Матеріали XIX Міжнар. наук.-практ. конф. [“Економіка: сучасні проблеми та перспективи

розвитку”], (Львов, 27-26 жовтня 2012 р.) / Ю.В. Лимич. – Л.: ЛЕФ, 2012. – С.59-62. (0,2 д.а.).

17. Лимич Ю.В. Управління інноваційно-інвестиційним потенціалом сталого розвитку : Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [“Транснаціоналізація економічних систем: тенденції та перспективи розвитку”], (Миколаїв, 18 квітня 2014р.) / Ю.В. Лимич – Миколаїв: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – С. 83-85. (0,2 д.а.).

18. Лимич Ю.В. Інноваційно-інвестиційна політика сталого розвитку : Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [“Формування та ефективність використання фінансових ресурсів в економічній діяльності”], (Чернігів, 11-12 квітня 2014р.) / Ю.В. Лимич. – Чернігів: Гельветика, 2014. – С. 249-251. (0,2 д.а.).

19. Лимич Ю.В. Напрями реалізації стратегії макроекономічного регулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку : Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [“Розвиток національної економіки: теорія і практика”], (ДВНЗ Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, 3-4 квітня 2015р.) / Ю.В. Лимич. – Тернопіль: Крок, 2015. – С. 221-223. (0,2 д.а.).

Інші видання

20. Лимич Ю.В. Ресурсно-функціональне забезпечення цільових орієнтирів розвитку національної промисловості / В.В. Микитенко, Ю.В. Лимич // Український соціум: наука–освіта–виробництво: Зб. наук. праць. – К.: 2012. – Вип. 3. – С. 118-130. (0,6 д.а., особистий внесок здобувача: досліджено теоретичний базис національної промисловості та визначено основні цільові орієнтири її розвитку – 0,3 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Лимич Ю.В. Механізми формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Одеський національний політехнічний університет, Одеса, 2015.

Дисертаційна робота присвячена розробленню теоретичних та науково-методичних засад механізмів формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку. Обґрунтовано системно-структурну будову і розроблено конструктивну модель механізмів цього процесу, які являють собою сукупність організаційних форм і методів утворення, використання, регулювання економічного розвитку і суспільних дій, спрямованих на формування сприятливих умов, забезпечення функціонування та підвищення результативності системи інноваційно-інвестиційного розвитку національної економіки.

Здійснено аналіз інноваційно-інвестиційного потенціалу, визначено основні пріоритети його формування та використання. Запропоновано алгоритм

розроблення моделі національної інноваційно-інвестиційної системи на основі застосування ймовірнісних характеристик для всіх вихідних даних, за яким оптимальний результат визначається методом оптимізації. Наслідком застосування цієї моделі буде інноваційно-інвестиційна програма, спрямована на максимальний приріст загальної вартості капіталу при заданому бюджеті (перший варіант цільової функції) або на мінімізацію ризику за наявного бюджету й необхідного розміру доходу (другий варіант).

Ключові слова: механізм, економічний розвиток, інноваційно-інвестиційний потенціал, стратегічні пріоритети, модель розвитку, національна економіка.

АННОТАЦІЯ

Лымыч Ю.В. Механизмы формирования и использования инновационно-инвестиционного потенциала экономического развития – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Одесский национальный политехнический университет, Одесса, 2015.

Диссертация посвящена разработке теоретических и научно-методических основ механизмов формирования и использования инновационно-инвестиционного потенциала экономического развития. Проведен анализ подходов к трактовке понятий *потенциал, инновационный и инвестиционный потенциал, механизмы*, на основе чего определены дефиниции инновационно-инвестиционного потенциала, механизмов формирования и использования инновационно-инвестиционного потенциала экономического развития. Проанализировано состояние ресурсно-функционального обеспечения инновационно-инвестиционного потенциала, которое предусматривает непрерывный процесс поиска, привлечения, накопления, планирования, учета и использования материальных, нематериальных, технических и технологических, информационных, финансово-экономических, инновационных ресурсов, необходимых для создания условий безопасного функционирования и реализации экономических интересов через предотвращение или нейтрализацию действия внутренних и внешних угроз. Обосновано системно-структурное строение и разработана конструктивная модель механизмов формирования и использования исследуемого потенциала экономического развития, которые представляют собой совокупность организационных форм и методов возникновения и использования, регулирования экономических процессов и общественных действий, направленных на создание благоприятных условий, обеспечения функционирования и повышения результативности системы инновационно-инвестиционного развития национальной экономики.

Определены и обоснованы основные приоритеты формирования и использования инновационно-инвестиционного потенциала и предложен

алгоритм разработки модели национальной инновационно-инвестиционной системы на основе применения вероятностных характеристик для всех исходных данных, где оптимальный результат определяется методом оптимизации. Результатом использования данной модели является инновационно-инвестиционная программа, направленная на максимальный прирост общей стоимости капитала при заданном бюджете (первый вариант целевой функции) или на минимизацию риска при определенном бюджете и необходимом размере дохода (второй вариант). Обосновано, что направления реализации стратегии формирования использования инновационно-инвестиционного потенциала экономического развития является процессом подготовки, принятия и реализации решений по формированию и максимальному использованию совокупного потенциала с целью эффективного развития отраслей или территорий.

Ключевые слова: механизм, экономическое развитие, инновационно-инвестиционный потенциал, стратегические приоритеты, модель развития, национальная экономика.

SUMMARY

Lymych Y.V. Mechanisms of formation and use of innovation and investment potential of economic development – Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.03 – economics and management of national economy. – Odessa National Polytechnic University, Odessa, 2015.

The thesis is devoted to development of theoretical and methodological foundations mechanisms of formation and use of Innovation and investment potential of economic development. In the work the mechanisms of formation and use of Innovation and investment potential of economic development, which are, set organizational forms and methods of formation and use, regulation of economic processes and public actions aimed at creating favorable conditions and improve the functioning of the effectiveness of the innovation and investment development the national economy.

The analysis of innovation and investment potential was analyzed, the main strategic priorities for development and use of innovative investment potential were determined and the algorithm model of formation of the national system of innovation and investment, through the application of stochastic characteristics for all input data where the best result is determined by the method optimization was proposed. The result of the use of this model will be innovation and investment program, which aim is to increase the maximum total cost of capital for a given budget (the first option of the objective function) or to minimize risk for a given budget and the required amount of income (the second version of the objective function).

Keywords: mechanism, potential, economic development, innovation and investment potential, strategic priorities, model development, national economy.